

Strípky Čriepky

Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě

Číslo 3 (No.3)

Březen 2012 (Marec 2012)

Ročník 23 (Vol. 23)

Čeští a slovenští spisovatelé

Pavol Országh Hviezdoslav

PhDr. h. c. Pavol Országh Hviezdoslav (vlastným menom Pavol Országh; pseudonymy: Hviezdoslav, Jozef Zbranský, Syn ľudu; značky: O., P. O.) (* 2. február 1849, Vyšný Kubín – † 8. november 1921, Dolný Kubín) bol slovenský básnik, dramatik, spisovateľ, prekladateľ, právnik, člen Revolučného Národného zhromaždenia ČSR (1918) a čestný predseda Matice slovenskej (1919).

Hviezdoslav je jedna z vedúcich osobností slovenskej literatúry a slovenskej kultúry sklonku 19. storočia a začiatku 20. storočia a radí sa k najvýznamnejším zjavom celej slovenskej literatúry.

Na jeho počesť je pomenovaná planétka (3980) Hviezdoslav.

Životopis

Narodil sa v rázovitom slovenskom oravskom kraji v obci Vyšný Kubín ako tretie dieťa v schudobnenej rodine zemana, garbiara a roľníka Mikuláša Országha (1816 – 1888) – Vyšňanovie, a Terézie, rodenej Medzihradskej (1819 – 1887). Mal brata a sestru.

Základné vzdelanie nadobudol na rodnej Orave – ľudovú školu navštevoval v rokoch 1854 – 1859 v mieste rodiska a v susedných obciach Jasenová a Leštiny (1860). Ako žiak dosahoval veľmi dobré študijné výsledky. Pre jeho ďalší, najmä národný vývin mal veľký význam leštinský učiteľ Adolf Medzihradský, ktorý ho pripravoval aj na štúdium na maďarskom gymnáziu v Miškovci (1862 – 1865). V Leštínach, kde ukončil ľudovú školu, sa zásluhou učiteľa Adolfa Medzihradského učilo aj po slovensky. Aj pravidlá správania sa na leštinskej škole boli napísané po slovensky (sú vystavené v kežmarskom múzeu). A bola to

najmä zásluha učiteľa Medzihradského, že rodina dala Pavla ďalej do škôl, pretože práve on ich upozorňoval na chlapcov výnimočný talent. Navyše bol Pavol chorľavý a vôbec sa nehodil pre gazdovskú prácu. Rok vypomáhal na gazdovstve svojmu strýkovi Jánovi, rodina sa však napokon rozhodla, že ho pošle k inému, pomerne bohatému a bezdetnému strýkovi Pavlovi – krajčírskemu majstrovi, do Miškovca, keďže tam bolo aj nižšie gymnázium. A tak sa Pavol Országh v septembri 1862 zapisuje do prvého ročníka gymnázia v Miškovci. Tam získal aj potrebnú znalosť maďarčiny, ktorá bola uňho chabá, sám spomínal, že sa musel „bifľovať“, aby sa zaradil medzi prvých žiakov triedy. Pavol nechodil domov ani na prázdniny, ostával v Miškovci, kde preštudoval celú strýkovu knižnicu. Tak si obľúbil poéziu a diela maďarských básnikov. Po strýkovej smrti v roku 1865 sa však vracia domov na Slovensko a nastupuje na evanjelické lýceum v Kežmarku, kde zavšíl stredoškolské štúdiá roku 1870. Po ukončení gymnaziálnych štúdií sa presťahoval do Prešova, kde študoval na Právnickej akadémii (1870 – 1872). Advokátske skúšky zložil roku 1875 v Budapešti.

Roku 1919 ho poctili čestným doktorátom filozofie (PhDr. h. c.) na Karlovej univerzite v Prahe.

Štúdium ukončil v roku 1872 a začal pôsobiť ako advokátsky koncipient v mestách ako Dolný Kubín, Martin alebo Senica. V roku 1875 v Budapešti vykonal advokátske skúšky a otvoril si v Námestove (1875 – 1899) samostatnú advokátsku prax. Všetky svoje tvorivé roky

tak prežil na Orave, kde pôsobil taktiež ako člen súdu alebo vedúci filiálky Tatrabanky. V roku 1876 odišiel do Dolného Kubína, kde sa stal sudcom, a v máji sa oženil s Ilonou Novákovou, dcérou miestneho evanjelického seniora. Ich manželstvo bolo bezdetné, no keď v roku 1887 zomrela jeho matka, v roku 1888 jeho otec a o rok neskôr i jeho brat Mikuláš, rozhodol sa s manželkou, že adoptujú obe Mikulášove deti, Jaroslava a Sidóniu.

V máji 1918 viedol slovenskú delegáciu na oslavách 50. výročia vzniku Národného divadla v Prahe. Do svojho prejavu vložil náznak možného blízkeho spolužitia Slovákov a Čechov. Preto koncom toho istého roku nadšene privítal vznik Československa a s ním aj utvorenie reálnych perspektív pre slobodný rozvoj slovenského národného života. Krátko na to sa v roku 1921 začal rapídne zhoršovať jeho zdravotný stav, a po liečení v Prahe a Luhačovicích napokon zomrel v Dolnom Kubíne, kde je aj pochovaný.

Tvorba

Jeho literárne začiatky neboli nijako jednoduché. Ešte počas štúdií začal písať prvé básne v maďarčine a nemčine, ktoré mali úspech u jeho učiteľov a taktiež s nimi získaval i rôzne ceny. Prvé pokusy o vydanie vlastného diela siahajú do 60. rokov 19. storočia, kedy oravskí národovci vydali vlastným nákladom jeho prvotinu *Básnické prviesenky*, ktorú vydal pod pseudonymom Jozef Zbranský. V roku 1871 zredigoval spolu s Kolomanom Banšellom almanach *Napred*, no tento zborník vyvolal v staršej generácii (napr. Jozef Miloslav Hurban, Andrej Sytniansky a i.) tak silný odpor, že tomuto mladému básnikovi nebolo umožnené uverejňovať diela v jedinom slovenskom literárnom mesačníku *Orol*. Táto situácia sa zmenila až po odchode Andreja Sytnianskeho z redakcie časopisu *Orol*. Okrem tohto časopisu uverejňoval svoje diela tiež v časopise *Slovenské pohľady*.

Jednoslovný pseudonym Hviezdoslav použil prvýkrát v roku 1877 v básnickom nekrológu za zosnulým Viliamom Pauliny-Tóthom, a dôrazne ho používal na podpisovanie svojich diel až do konca svojho života. Toto rozhodnutie nebolo náhodné. Menom Hviezdoslav si iba naplnil sen z detstva, kedy ho fascinoval pohľad na nekonečné priestory nočnej oblohy, posiatej nespočetným množstvom hviezd a súhvezdí.

Vo svojej tvorbe nadviazal na tvorbu slovenských básnikov, najmä na tvorbu Andreja Sládkoviča. Postupne sa vyformoval na typ tvorca vedome usilujúceho dosiahnuť vysokú mieru univerzálnosti svojho diela ako celku. Svoju tvorbu rozvíjal po línii lyrickej (reflexívna lyrika a prírodná lyrika) a epickej, ktoré realizoval veršom. V oblasti drámy sa pokúšal kombinovať verš s prozaickou vetou. Na jeho dramatickú tvorbu mali vplyv diela Williama Shakespeara alebo Friedricha Schillera. Diela však vyznievali pseudoromanticky a neboli technicky zvládnuté. Samostatný okruh v jeho diele tvorí tzv.

biblická epika, spoločensky a filozoficky aktualizujúca biblické námety. Po roku 1900 dominujú v jeho tvorbe kratšie útvary – balady, historická epika a básne s ľúbostnou tematikou. Pre lyriku ako celok je charakteristické, že prejavy intímneho života i prejavy občianskeho postoja sa v nej prelínajú a tvoria jednotu, ktorá je zdrojom jeho básnickej veľkosti.

Hviezdoslav zaujímal aktívny formovateľsko-kritický vzťah k národnej realite. Jeho vzťah ku skutočnosti sa realizuje cez zámerné úsilie zjednocovať osobné a spoločenské momenty na základe dramatickej konfrontácie skúsenosti a ideálu. Lyrika je kľúčom k ideovej interpretácii jeho celého diela a je stále prítomná v každej etape jeho tvorby. Trvalým znakom Hviezdoslavovej lyriky je rozpätie od intímnych a rodinných motívov k problémom národným a svetovým, pričom sa toto rozpätie prehlbovalo o sociálne vzťahy vnútri vlastného národa.

Významnú súčasť Hviezdoslavovej tvorby tvorí jeho prekladateľská činnosť, kde v širokom rozsahu uplatnil svoju poetiku, no obsah a zmysel prekladanej poézie a drámy tlmočil verne a v duchu originálu. Prekladal diela ruských básnikov (Alexander Sergejevič Puškin – Cigáni, Boris Godunov, Kaukazský zajatec a iné, Michail Jurievič Lermontov – Démon), nemeckých básnikov (Johann Wolfgang Goethe – Faust a Friedrich Schiller – Pieseň o zvone), ale tiež prekladal diela z poľštiny (Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki). Prekladal aj divadelné hry z angličtiny (William Shakespeare – Hamlet, Macbeth, Sen noci svätéhojanskej), z maďarčiny preložil verše Sandora Petőfiho a hru Imreho Madácha *Tragédia človeka*.

Hviezdoslavov jazyk a poetika

Jazyk diela Pavla Országha Hviezdoslava čaká na plné zapojenie do filozofického diskurzu. Sústavu Hviezdoslavových filozofických (explicitných a implicitných) významových útvarov by bolo možné označiť ako transrealizmus – jazyk, ktorým je napísané Hviezdoslavovo dielo, umožňuje „poňať i pomenovať“ všetky veci i všetky polohy ľudského ducha – od vesmírnych galaxií po najdrobnejšiu rastlinu na zemi, od dejinnej filozofickej reflexie po jednoduchý prejav ľudového myslenia, od najabstraktnejších pojmov vo sfére intelektu po konkrétny inštrumentár roľníckej práce.“

Tento jazyk umožňuje pochopiť i vysloviť tragiku aj idylu života, vyjadriť pokoru i revoltu, precítiť a prežiť zúfalstvo i nádej. „Slovo tohto jazyka "dopadá celou plochou presne ta, kam bolo mierené, (...) je to reč, ktorá si práve pri tomto všadepreníkaní buduje pevný vnútorný poriadok, umelecky opretý o významovú presnosť prehovoru a konštrukčne vyváženú líniu verša.“

Převzato z Internetu